

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060304

DOM
2023-02-24
Stockholm

Mål nr
P 13869-21

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2021-11-10 i mål nr P 2323-21, se bilaga A

PARTER

Klagande T.L.

Motparter

- Bygg- och miljönämnden i Partille kommun
- M.O.

SAKEN

Startbesked för en tillbyggnad, en takkupa och inredande av ytterligare en bostad på fastigheten A i Partille kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen Bygg- och miljönämnden i Partille kommuns beslut den 30 april 2020, dnr B/2019:218, till den del beslutet avser att ge startbesked för en tillbyggnad i form av frontespis och byggnation av en takkupa på fastigheten A.

Dok.Id 1890087

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

BAKGRUND

Den 10 september 2018 beviljade Bygg- och miljönämnden i Partille kommun M.O. bygglov för ett enbostadshus med komplementbyggnad på fastigheten A i Partille kommun. Enligt den gällande detaljplanen är fastigheten betecknad med planbestämmelsen ”B” vilket innebär att området får användas endast för friliggande enbostadshus.

I samband med att huset uppfördes anmäldes och byggdes även frontespiser/takkupor, vilka M.O. och nämnden uppfattade som bygglovsbefriade åtgärder enligt de så kallade attefallsreglerna, se 9 kap. 4 a–4 e § plan- och bygglagen (2010:900), PBL. T.L., ägare av grannfastigheten D, vände sig till nämnden och anförde att åtgärderna inte var tillåtna.

Nämnden gav den 20 maj 2019 startbesked för tillbyggnad av ”1 frontespis (tillbyggnad 15 kvm), 1 takkupa, samt inredning av ytterligare bostad” på fastigheten. Nämnden angav att åtgärderna faller under attefallsreglerna. Vidare beslutade nämnden den 25 juni 2019 att inte ingripa mot byggnationen med anledning av vad T.L. hade anført.

Den 20 december 2019 beviljade nämnden interimistiskt slutbesked för enbostadshus. I beslutet angavs att ”Den berörda fastigheten har vid slutsamrådet bedömts vara klar för inflyttning”.

T.L. överklagade till Länsstyrelsen i Västra Götalands län som den 15 april 2020 upphävde både beslutet om startbesked och beslutet att inte ingripa och återförvisade ärendet till nämnden. Länsstyrelsen hänvisade till rättsfallet MÖD 2019:28 och konstaterade att T.L. i egenskap av granne var berörd på ett sådant sätt att han hade rätt att överklaga startbeskedet och att en förutsättning för att en tillbyggnad eller ändring av en byggnad ska vara befriad från kravet på bygglov enligt attefallsreglerna är att åtgärden utförs på en färdigställd byggnad som har godkänts med ett slutbesked.

Den 30 april 2020 gav nämnden på nytt startbesked omfattande ”en tillbyggnad i form av en frontespis på fasad mot sydväst, en takkupa på fasad mot nordost, samt inredning av ytterligare en bostad”.

Utsnitt ur fasadritningar enligt anmälan.

T.L. överklagade och yrkade att startbeskedet skulle upphävas. Länsstyrelsen ansåg T.L. klagoberättigad i viss del men avslög överklagandet. Mark- och miljödomstolen, som visserligen bedömde att T.L.s överklagande skulle prövas i samtliga delar, fann att det inte framkommit något som utgjorde skäl för att startbesked inte skulle ges.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

V0N0 har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva beslutet om startbesked.

Bygg- och miljönämnden i Partille kommun och O0Q0 har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

V0N0 har anfört sammanfattningsvis följande.

Han har i egenskap av ägare av grannfastigheten till bygglovsfastigheten rätt att klaga på startbeskedet och få sitt överklagande prövat i samtliga delar. Det första startbeskedet meddelades trots att byggnaden inte var färdigställd, vilket strider mot PBL. Det nya startbeskedet beviljades när bostadshuset, inklusive ändringarna som omfattas av startbeskedet, var färdigställt. Det strider också mot PBL och det måste ifrågasättas om ändringarna enligt startbeskedet under sådana förhållanden kan betraktas som attefalls-åtgärder. Det är nu tydligt att M.O. inte avsett att uppföra bostadshuset enligt bygglovsritningarna, utan redan från början planerade att utforma byggnaden med frontespiser/takkupor och inrymmande två bostäder, vilket nämnden varit införstådd med. Att det i slutbeskedet anges att det avser ett enbostadshus överensstämmer alltså inte med de faktiska förhållandena; två familjer flyttade in omkring årsskiftet. Attefallstillbyggnaden är mer än dubbelt så stor mot vad som är tillåtet som bygglovsbefriad åtgärd enligt attefallsreglerna. Reglerna om attefallstillbyggnad medger tillbyggnader om 15 kvm. Reglerna är avsedda för mindre förändringar eller tillbyggnader såsom små takkupor. Startbeskedet avser en 11 m lång takkupa/takkupor med en bruttoarea om 24 kvm. Tillbyggnaden medför en ökad olägenhet för honom som granne. Hans fastighet kan komma att minska i värde och det är en olägenhet för honom om han får ett tvåbostadshus bredvid med vad det innebär vad avser ökad trafik utanför hans bostad samt ljudnivå. Startbeskedet borde aldrig ha beviljats och bör upphävas i sin helhet.

Bygg- och miljönämnden i Partille kommun har anfört sammanfattningsvis följande.

Anledningen till att det första startbeskedet upphävdes var att det då inte fanns något slutbesked för enbostadshuset på fastigheten. När det nu aktuella startbeskedet meddelades fanns det ett interimistiskt slutbesked för enbostadshuset, varför det tidigare hindret för startbesked hade undanröjts. Omständigheten att de sökta åtgärderna redan hade genomförts utgör inte hinder för startbesked. Om en åtgärd påbörjas innan startbesked

har meddelats hanteras situationen, om möjligt, genom att åtgärden legaliseras i efterhand och att en byggsanktionsavgift tas ut. Målet berör dock endast riktigheten av det givna startbeskedet och inte frågan om eventuella ingripande enligt 11 kap. PBL.

T.L. hävdar att de sökta åtgärderna har medfört att bruttoarean har ökat med 24 kvm och därmed är för omfattande för att vara bygglovsbefriade. Dessutom hävdar han att takkuporna har inneburit ett ingrepp på den bärande konstruktionen och således inte faller in under attefallsreglerna. Nämnden poängterar att startbeskedet avser tre åtgärder: inredandet av ytterligare en bostad enligt 9 kap. 4 c § PBL, en bygglovsbefriad tillbyggnad (frontespis) enligt 9 kap. 4 b § första stycket 1 (fasaden mot sydväst) och en bygglovsbefriad takkupa enligt 9 kap. 4 b § första stycket 2 (fasaden mot nordost). Åtgärderna ska prövas var för sig.

Vad avser tillbyggnaden (frontespisen) får en sådan inte ha en större bruttoarea än 15,0 kvm för att vara bygglovsbefriad. Tillbyggnaden och takkupan tillsammans medför visserligen en ökad bruttoarea på 24 kvm, men tillbyggnaden står endast för 12 kvm. Eftersom tillbyggnaden inte har en större bruttoarea än 15,0 kvm utgör omfattningen av tillbyggnaden inte ett hinder för att 9 kap. 4 b § första stycket 1 PBL ska vara tillämplig.

Angående den bygglovsbefriade takkupan följer det av 9 kap. 4 b § första stycket 2 PBL att de enda begränsningarna vad avser dess storlek är att denna maximalt får uppta halva takfallet samt inte får innebära ett ingrepp på den bärande konstruktionen. Vilken ökning av bruttoarean som takkupan medför saknar således relevans. Med halva takfallet avses halva takfallets längd, det vill säga sträckan från gavel till gavel med tillägg för eventuellt taksprång. Takkupan upptar 10 m av takfallet och takfallets längd är 20,7 m. Således upptar takkupan inte mer än halva takfallet. Med ingrepp i den bärande konstruktionen åsyftas åtgärder som medför förändringar av primärbärverket, exempelvis balkar och takstolar. Åtgärder som endast innebär ingrepp i sekundärbärverket anses inte vara ingrepp i den bärande konstruktionen. Takkupan berör här endast takåsarna, alltså det sekundära bärverket. T.L. hävdar att om takkupan inte har inneburit ett ingrepp i den bärande konstruktionen, har den med största sannolikhet planerats redan vid tiden då bygglovet söktes och att den därigenom

inte kan klassas som en bygglovsbefriad attefallsåtgärd. Även om anledningen till att ingrepp i bärande konstruktion inte krävts är att takkupan planerats redan då bygglov söktes, ser inte nämnden att ett val av en viss form av konstruktion för att underlätta, men inte genomföra, en eventuell attefallsåtgärd kan påverka rätten för fastighetsägaren att genomföra en bygglovsbefriad åtgärd enligt 9 kap. 4 b § första stycket 2 PBL. Det ställs inga krav på hur den bärande konstruktionen ska vara konstruerad, endast att takkupan inte får innebära ett ingrepp i denna.

Bygglovsbefriade åtgärder enligt 9 kap. 4 b § PBL får uppföras på såväl en- som tvåbostadshus varför det saknar betydelse om huset skulle anses vara ett tvåbostadshus när det interimistiska slutbeskedet meddelades.

OQ har anfört sammanfattningsvis följande.

Hon har beviljats ett bygglov som följt detaljplanen helt utan avsteg. Inga yttranden inkom i samband med att bygglovet söktes. Hon anmälde och fick startbesked för en attefallskupa och 15 kvm attefallsutbyggnad. Även dessa enligt gällande regler eftersom takkupan inte innebär något ingrepp i den bärande konstruktionen. Det fanns alltså inget tvivel om att kupan och utbyggnaden skulle få byggas. Kupan upptar halva takfallets längd enligt Boverkets gällande regler. Med detta i beaktande fick hon efter det att det fanns en stomme på plats fortsätta med attefallsåtgärderna. Detta var helt enligt praxis även för flertalet närliggande kommuner, bland annat Göteborg. Huset är placerat 18 m från tomtgräns till fastigheten D och alltså ca 20 m från grannhuset. Kupan med sina högt sittande fönster kan omöjligen utgöra en olägenhet för grannfastigheten.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Vad först avser T.L.s klagorätt gör Mark- och miljööverdomstolen ingen annan bedömning än den som mark- och miljödomstolen har gjort.

Tillbyggnad enligt 9 kap. 4 b § första stycket 1 PBL

I 9 kap. 4 b § första stycket 1 PBL anges att det för ett en- eller tvåbostadshus inte krävs bygglov för att göra högst en tillbyggnad som inte har en större bruttoarea än 15 kvm, som inte överstiger bostadshusets taknockshöjd och som inte placeras närmare gränsen än 4,5 m. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att en tillbyggnad kan uppföras i flera plan med den storleksbegränsning som ligger i att tillbyggnaden inte får ha större bruttoarea än 15 kvm. Med bruttoarea avses den definition av bruttoarea som finns i svensk standard, SS 21054:2009. (Se prop. 2013/14:127 s. 76.) Enligt standarden ska det finnas tillräcklig rumshöjd för att ett utrymme vid beräkning av bruttoarea ska anses vara mätvärt.

Tillbyggnaden påverkar i detta fall rumshöjden så att den del av övervåningen som ligger närmast ytterväggen, där rumshöjden tidigare har varit så låg att en del av utrymmet inte varit mätvärt, kommer att utgöra mätvärd bruttoarea. Nämnden har beräknat tillbyggnadens storlek genom att endast beakta den mätvärda yta som tillkommer genom tillbyggnaden och därvid funnit att tillbyggnaden har en bruttoarea som uppgår till cirka 12 kvm.

Tillbyggnad definieras i 1 kap. 4 § PBL som en ändring av en byggnad som innebär en ökning av byggnadens volym. Enligt Mark- och miljööverdomstolens mening kan ”tillbyggnad” i 9 kap. 4 b § PBL inte förstås på annat sätt än i enlighet med denna definition. Det är således den *volymökning* som tillbyggnaden medför som inte får överstiga 15 kvm bruttoarea. Om syftet varit att endast den tillkommande bruttoarean ska beaktas hade detta behövt komma till uttryck i bestämmelsens ordalydelse.

I detta fall innebär tillbyggnaden att byggnadens volym ökar utmed hela den del av taket som höjs, dvs. inte enbart i förhållande till den del av byggnaden som genom tillbyggnaden blir mätvärd; även i förhållande till en del som redan tidigare var mätvärd ökar volymen. Tillbyggnadens bruttoarea uppgår därmed till omkring 37 kvm vilket överstiger den tillåtna bruttoarean om 15 kvm. Tillbyggnaden omfattas därför inte av undantaget från bygglov och något startbesked borde inte ha meddelats. Nämndens beslut i den delen ska därför upphävas.

Takkupa enligt 9 kap. 4 b § första stycket 2 PBL

I frågan om det funnits förutsättningar att ge startbesked för den ändring som nämnden benämner takkupa gör Mark- och miljööverdomstolen följande överväganden.

I 9 kap. 4 b § första stycket 2 PBL anges att det för ett en- eller tvåbostadshus inte krävs bygglov för att på ett bostadshus som saknar takkupor bygga högst två takkupor eller på ett bostadshus som redan har en takkupa bygga ytterligare en takkupa, där takkuporna får uppta högst halva takfallet och det inte innebär något ingrepp i den bärande konstruktionen.

Det finns inte någon legaldefinition av vare sig takkupa eller frontespis i plan- och bygglagstiftningen, men enligt praxis är en takkupa ett utskjutande parti av yttertak som är utbyggt i takfall och en frontespis ett uppskjutande parti över byggnadens taklist. Avgörande för bedömningen är således om konstruktionen ska anses vara en del av byggnadens tak eller en del av dess fasad. (Se rättsfallet MÖD 2022:4.)

I förarbetena till bestämmelsen om bygglovsbefriade takkupor anges att genom att endast ändringar som inte påverkar den bärande konstruktionen är undantagna från kravet på bygglov begränsas takkupans bredd. Bestämmelsen gör det således bara möjligt att bygga små takkupor. Avsikten är inte att det ska vara möjligt att bygga frontespiser. (Se prop. 2013/14:127 s. 39.)

Den konstruktion som nämnden anser är en takkupa har i allt väsentligt samma utförande som frontespisen, dvs. med ett uppskjutande parti över byggnadens taklist. Den omfattas därför inte av undantaget från kravet på bygglov enligt 9 kap. 4 b § första stycket 2 PBL. Att byggnadsdelen är försedd med en takfot som delar av fasaden förändrar inte bedömningen i detta fall.

Dessutom har byggnadsdelen en sådan bredd att den inte hade kunnat byggas utan ingrepp i primärbärverket (jfr prop. 2013/14:127 s. 76). Av rättsfallen MÖD 2019:28 och MÖD 2021:16 framgår att det, för att en åtgärd ska vara befriad från kravet på bygglov, krävs att den utförs på en byggnad som är färdigställd och har godkänts med

slutbesked, eller i vart fall genom ett interimistiskt slutbesked och det samtidigt har beslutats att byggnaden i sin helhet får tas i bruk. Av dessa avgöranden följer att bedömningen av om en takkupa kan byggas utan ingrepp i den bärande konstruktionen måste utgå från en färdigställd byggnad.

Sammanfattningsvis har det inte funnits förutsättningar att meddela startbesked för den byggnadsdel som nämnden benämner takkupa. Beslutet ska även i den delen upphävas.

Inredande av ytterligare en bostad enligt 9 kap. 4 c § PBL

Av 9 kap. 4 c § PBL följer att det för enbostadshus inte krävs bygglov för att inreda ytterligare en bostad. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att byggnaden utgjort ett enbostadshus och att förutsättningar i övrigt funnits för att meddela startbesked.

I den delen ska nämndens beslut således stå fast.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Karin Wistrand och Henrik Jonsson, tekniska rådet Johan Hjalmarsson samt tf. hovrättsassessorn Henriette Fornas Minerskjöld, referent.

Föredragande har varit Tina Varis.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2021-11-10
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr P 2323-21

PARTER
Klagande T.L.

Motpart

1. Bygg- och miljönämnden i Partille kommun
2. M.O.

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länstyrelsen i Västra Götalands läns beslut den 12 maj 2021 i ärende nr 403-21517-2020, se bilaga 1

SAKEN

Startbesked för tillbyggnad, takkupa och inredande av ytterligare en bostad på fastigheten A i Partille kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Bygg- och miljönämnden i Partille kommun (nämnden) beviljade den 10 september 2018 bygglov för ett enbostadshus på fastigheten Partille A. T.L., ägare av angränsande fastigheten Partille D, överklagade/an-mälde byggnation av förhöjt väggliv och takkupa till nämnden. Nämnden hanterade överklagandet/anmälan som ett tillsynsärende och beslutade den 20 maj 2019 om startbesked för åtgärderna samt den 25 juni 2019 att inte ingripa mot byggnationen. T.L. överklagade beslutet av den 25 juni 2019 till Länsstyrelsen i Västra Götalands län (länsstyrelsen) som upphävde nämndens båda beslut.

Nämnden har därefter den 30 april 2020 (BN-D/2020, § 453) på nytt beviljat startbesked för tillbyggnad av frontespis, takkupa samt inredande av ytterligare en bostad på fastigheten Partille A. T.L. överklagade även detta beslut till länsstyrelsen, som avslog hans överklagande.

T.L. har nu överklagat länsstyrelsens beslut.

YRKANDEN M.M.

V0N0 har yrkat att nämndens beslut om att ge startbesked ska upphävas. Till stöd för sin talan har han hänvisat till tidigare handlingar i ärendet, samt därutöver anfört i huvudsak följande.

Han finner det anmärkningsvärt att länsstyrelsen begränsar sin prövning till att endast omfatta de bygglovsbefriade åtgärdernas påverkan på hans civila rättigheter enligt art. 6.1 i Europakonventionen då länsstyrelsen så sent som den 15 april 2020 redan tagit ställning i denna fråga när man då beslutade att startbeskedet från den 20 maj skulle upphävas. Med hänvisning till MÖD 2019:28 togs hänsyn till samtliga punkter i hans överklagande när ärendet skickades åter till nämnden för fortsatt handläggning. Genom att endast ta hänsyn till en bråkdel av hans överklagande går länsstyrelsen emot sitt eget tidigare fattade beslut. Länsstyrelsen väljer således att omtolka lagen i samma ärende inom loppet av ett år. Han undrar om detta verkligen

är rimligt. Han kan inte frigöra sig från misstanken om att anledningen till att länsstyrelsen väljer att avstå från att bemöta själva grunden till hans överklagande beror på att deras beslut då rimligtvis skulle sett annorlunda ut.

Nämndens agerande att ge ett nytt startbesked i enlighet med den då redan färdigställda fastigheten är för honom helt obegripligt. Att länsstyrelsen nu avslår överklagandet och således accepterar detta förstår han inte. Han vill påstå att man med detta beslut äventyrar alla de lagar och regler som gäller vid bygglov. Det kan inte vara så att man med rätten på sin sida ska kunna bygga fastigheter utan bygglov för att sedan få detta godkänt i efterhand på grund av de problem som annars uppstår.

Som länsstyrelsen konstaterat i sitt tidigare beslut den 15 april 2020 så är en tillbyggnad eller ändring av en fastighet inte befriad från bygglov om detta sker innan fastigheten är färdigställd och godkänts med slutbesked. Lagen är tydlig i detta avseende och lämnar inget utrymme för tolkningar. Han anser därmed fortfarande att startbesked aldrig borde beviljats. Vidare anser han att startbeskedet den 30 april 2020 bör sakna laga kraft då detta beslut fattades när fastigheten i fråga redan var färdigställd. Det är fortfarande så att tillbyggnaden strider mot de regler som finns gällande attefallshus varför startbesked inte borde beviljats vare sig fastigheten hade slutbesked eller inte. Det här är därmed ingen fråga om huruvida tillbyggnaden av fastigheten följer PBL eller inte. Detta har redan konstaterats med all önskvärd tydlighet att så inte är fallet.

Han har svårt att förstå hur länsstyrelsen resonerat sig fram till att tillbyggnaden inte är en olägenhet för honom som granne. Han har själv tillsammans med sin fru byggt en fastighet på gatan för ca tolv år sedan. De var då självklart tvungna att förhålla sig till de lagar och regler som finns kring nybyggnation och byggde ett hus därefter. Han vill därför påstå att det är en uppenbar olägenhet för honom när det nu visar sig att grannarna på gatan helt kan ignorera de bestämmelser som finns. Är inte alla lika inför lagen? Länsstyrelsens argument om att tillbyggnaden och den ökade trafik det innebär är något som man får anses tåla när man bor i ett tätbebyggt område

saknar verklighetsförankring. Fastigheten i fråga följer inte detaljplanen vilket betyder att han som granne inte kunnat vara förberedd på att detta skulle kunna ske.

DOMSKÄL

Byggnadsnämnden ska med ett startbesked godkänna att en åtgärd som kräver bygglov eller anmälan får påbörjas (10 kap. 3 § plan- och bygglagen [2017:900], PBL).

Startbesked för åtgärder som är bygglovsbefriade enligt 9 kap. 4 a-c §§ PBL ska ges om åtgärden kan antas komma att uppfylla de gällande krav enligt PBL eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Frågan i målet gäller om det funnits förutsättningar för byggnadsnämnden att meddela startbesked för anmälda åtgärder som redan utförts.

Mark- och miljödomstolen delar inte länsstyrelsens bedömning att det endast är åtgärdernas påverkan på T.L.s civila rättigheter som ska prövas i målet. Det är enligt mark- och miljödomstolens mening inte möjligt att endast pröva en del av de omständigheter som tillsammans utgör grund för att meddela eller neka startbesked. En annan sak är att det sällan torde finnas skäl för överprövande instans att ha en annan mening avseende de allmänna intressen som i första hand bevakas av en myndighet eller i frågor där nämndens självbestämmanderätt har ett stort utrymme.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att då nämnden den 30 april 2020 beslutade om startbesked för aktuell tillbyggnad så hade interimistiskt slutbesked getts för bostadshuset den 20 december 2019. Därmed hade det tidigare hindret för startbesked, att det ännu inte fanns något enbostadshus som kunde tillbyggas resp. inredas ytterligare bostad i, undanröjts. Det förhållandet att tillbyggnaden redan utförts ändrar enligt domstolens mening inte bedömningen. Inte heller vad T.L. an-fört i övrigt visar att hinder för startbesked förelegat.

Sammanfattningsvis finner mark- och miljödomstolen att det inte kommit fram något som utgör skäl att ändra underinstansernas beslut.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)
Överklagande senast den 1 december 2021.

Susanne Lindblad

Helena Carling

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Susanne Lindblad, ordförande, och tekniska rådet Helena Carling. Föredragande har varit tingsnotarien Henrik Jansson.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.